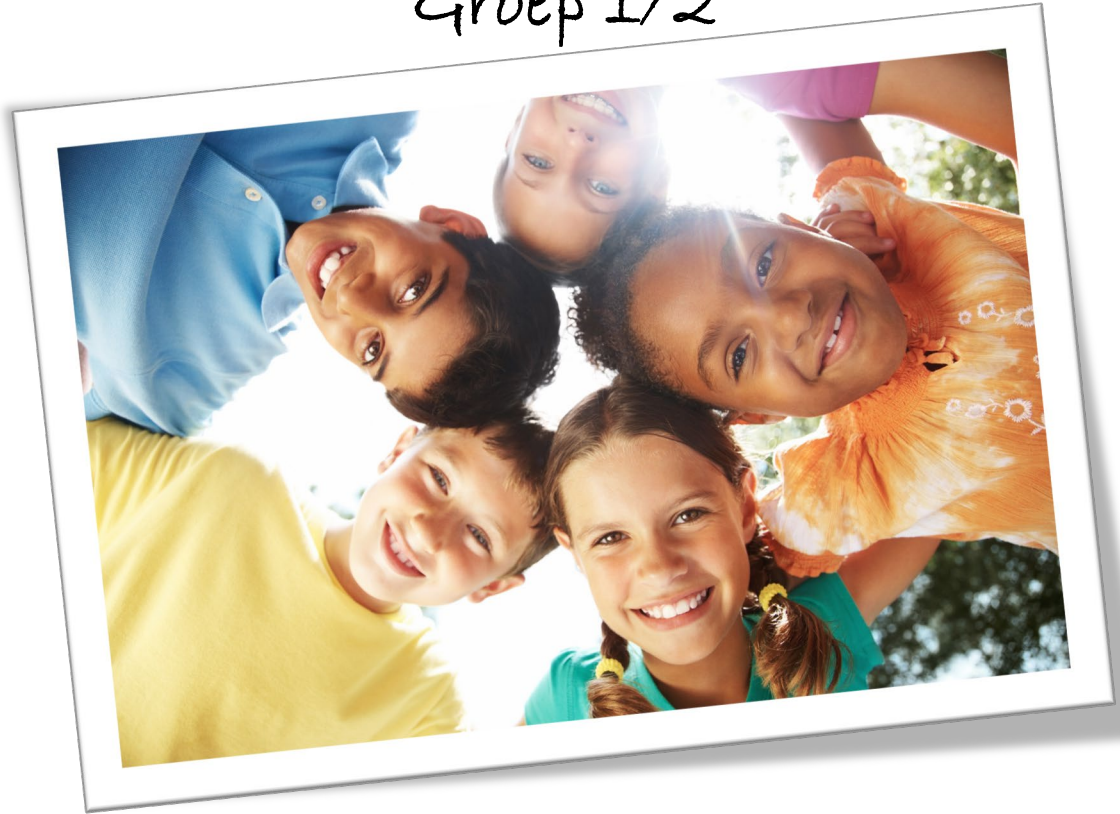

Vriendschap

Groep 1/2

universeel thema:

Relaties

Generalisaties:

- • Alles is op een of andere manier aan elkaar gerelateerd.
- • Alle relaties dienen een doel of nut.
- • Relaties veranderen met de tijd.

Denkstof

Gebruiksvoorwaarden

EIGEN GEBRUIK

Alle materialen zijn alleen voor eigen gebruik.

NIET COMMERCIEEL

De materialen mogen worden ingezet in eigen lespraktijk, ook bij eigen trainingen, maar altijd onder naamsvermelding en bestanden mogen niet aan deelnemers worden gegeven of verkocht.

GEEN AFGELEIDE WERKEN

De materialen mogen alleen in ongewijzigde vorm worden gebruikt.

TOEGANKELIJKHEID

Het is niet toegestaan (delen van) de materialen online te zetten.

Dit houdt ook in:

- de projecten of materialen niet verwerken in Yurls, wikiwijs of andere lessencreatie websites
- de materialen niet delen achter een wachtwoord
- de materialen niet uploaden naar een fileshare website (ook niet als dit niet openbaar is)
- de materialen niet opnemen in een intranet of ander content management systeem.

“Door aanschaf en gebruik van dit materiaal ga je akkoord met deze gebruiksvoorwaarden.

Alle materialen zijn beschermd door auteursrecht en mogen uitsluitend volgens deze voorwaarden worden gebruikt.”

Week 1. Thema Introductie Activiteit

Bedenk vooraf welke denkfocus je legt bij dit verhaal
Lees het prentenboek voor.

Vragen van Saartje Schildpad

(stelt vragen die rustig en stap voor stap helpen begrijpen wat er gebeurt, zoekt naar patronen en structuur)

- Wat gebeurde er eerst, daarna en toen? Kun je het verhaal in stappen vertellen?
- Welke dingen deden de vriendjes om ervoor te zorgen dat het bouwen van het vlot rustig en goed verliep?
- Welke herhalingen of patronen zie je in hoe de vriendjes samenwerken?
- Wat kun je leren van hoe Saartje omgaat met problemen of twijfels?
- Hoe zorgden de vriendjes ervoor dat iedereen mee kon doen?

Vragen van Walter de Wijze Uil

(denkt kritisch, weegt voor- en nadelen af en denkt vooruit over de gevolgen van keuzes)

- Waarom was het slim om eerst met een steen te testen of het vlot drijft?
- Wat zou er gebeurd zijn als de vriendjes niet eerst goed hadden nagedacht?
- Hoe laat Walter zien dat hij een goede vriend is?
- Welke beslissing in het verhaal vind jij het verstandigst? Waarom?
- Wat had Akos beter kunnen doen toen het vlot bijna omviel?

Vragen van Aapje Akos

(denkt creatief, fantasierijk en spontaan, houdt van gekke ideeën en plezier maken)

- Wat zou er gebeuren als het vlot kon vliegen in plaats van drijven?
- Welk gek avontuur zouden de vriendjes de volgende dag kunnen beleven?
- Hoe zou jij het vlot bouwen als je alleen maar rare materialen mocht gebruiken, zoals spaghetti of ballonnen?
- Wat is het grappigste moment in het verhaal? Kun je daar een ander einde bij verzinnen?
- Als jij één nieuw vriendje mocht verzinnen voor dit verhaal, wat zou die dan doen?

Vragen van Professor Steen

(denkt onderzoekend, wil begrijpen hoe dingen werken en stelt nieuwsgierige vragen)

- Hoe werkt het eigenlijk dat een vlot blijft drijven?
- Waarom wilden de vriendjes weten welke takken het sterkst waren?
- Wat zou je kunnen onderzoeken als je zelf een vlot ging bouwen?
- Welke testjes zouden we nog meer kunnen doen om te weten of iets veilig is?
- Welke dingen in de natuur bij de vijver zou jij graag eens van dichtbij willen onderzoeken?

Week 1. Hele groep. De Kracht van Vriendschap

Denksleutel Woordspín

Doelen:

- Leerlingen ontdekken wat vriendschap betekent en hoe relaties in de klas zijn opgebouwd.
- Leerlingen verwoorden hun eigen ervaringen en gevoelens over vriendschap.
- Leerlingen ontwikkelen empathie en leren naar elkaar luisteren.
- Leerlingen oefenen met het organiseren van gedachten via een woordspín.

Vaardigheden:

- Mondelinge taalvaardigheid
- Sociale vaardigheden (luisteren, beurt nemen, samenwerken)
- Creatief denken
- Reflecteren
- Begrijpend luisteren
- Fijne motoriek (tekenen en schrijven)

Benodigdheden:

- Print van het Woordspínblad (per leerling)
- Kleurpotloden/stiften
- Potloden

Reflectie:

- Wat heb je geleerd over vriendschap?
- Hoe voel jij je als iemand je vriend is?
- Is vriendschap altijd hetzelfde, of kan het veranderen?

Evaluatie:

- Observatie tijdens het gesprek: luisteren de leerlingen naar elkaar?
- Beoordeling van de woordspín: is het onderwerp goed ingevuld? Zijn er meerdere aspecten van vriendschap benoemd?
- Vragen stellen na de activiteit: Kunnen leerlingen voorbeelden geven van wat vrienden samen doen?

Criteria voor Succes

- Leerlingen hebben minimaal 4 woorden of tekeningen bij de woordspín ingevuld.
- De woordspín is verzorgd en herkenbaar.
- Leerlingen kunnen uitleggen waarom ze bepaalde dingen bij vriendschap hebben getekend of geschreven.

Beoordeling:

Kwaliteit van de woordspín (volledigheid, netheid, variatie in woorden/tekeningen).

Mate van betrokkenheid tijdens het gesprek.

Begrip van het begrip 'vriendschap' zoals blijkt uit de verwoording van eigen ervaringen.

Week 1. Hele groep. De Kracht van Vriendschap

Denksleutel Woordspín

Lesbeschrijving:

Inleiding

Zeg: "vandaag gaan we het hebben over iets heel bijzonders: vriendschap! Wie weet wat dat betekent?"

Laat de leerlingen kort reageren.

Herhaal het prentenboek verhaal kort.

Hoofdactiviteit

Bespreek:

Wie zijn er vrienden in onze klas?

Waarom zijn jullie vrienden?

Wat doen jullie samen?

Is vriendschap altijd hetzelfde, of kan dat veranderen?

Leg uit: "Nu gaan we een woordspín maken over vriendschap. Dat betekent dat we allemaal tekenen of schrijven wat we bij vriendschap vinden horen."

Deel het woordspínblad uit.

Zeg: "In het midden staat 'vriendschap'. Daaromheen teken of schrijf je alles wat je bij vriendschap vindt passen. Dat mag zijn: samen spelen, lachen, elkaar helpen, of iets anders wat jij belangrijk vindt."

Loop rond, help leerlingen bij het schrijven en tekenen.

Afsluiting

Leerlingen laten hun woordspín laten zien.

Vraag: "Waarom heb je dat getekend/geschreven?"

Sluit af met: "Iedereen heeft mooie dingen over vriendschap bedacht. Hoe kunnen we vandaag in de klas extra laten zien dat we vrienden zijn?"

Empty rounded rectangular box for writing.

Empty rounded rectangular box for writing.

Empty rounded rectangular box for writing.

Vriendschap

Empty rounded rectangular box for writing.

Empty rounded rectangular box for writing.

Empty rounded rectangular box for writing.

Empty rounded rectangular box for writing.

Empty rounded rectangular box for writing.

Empty rounded rectangular box for writing.

Empty rounded rectangular box for writing.

Week 1. Kleine groep. De Vriendenkaartjes: Wat Doet een Echte Vriend?

Denksleutel Categoriseren

Doelen:

- Leerlingen leren positieve en negatieve gedragingen binnen vriendschap herkennen.
- Leerlingen oefenen met het categoriseren van situaties.
- Leerlingen vergroten hun woordenschat rondom sociaal-emotionele begrippen.
- Leerlingen reflecteren op hun eigen gedrag binnen vriendschappen.

Vaardigheden:

- Kritisch denken
- Samenwerken
- Categoriseren
- Mondelinge taalvaardigheid
- Woordenschatontwikkeling
- Empathie ontwikkelen

Benodigdheden:

- Kaartjes met situaties (zowel positief als negatief gedrag) met plaatje en korte tekst
- Blanco kaartjes (om zelf situaties te tekenen of schrijven)
- Schaar, lijm, potloden, stiften
- Groot vel papier per groepje (voor de categorieën 'Goede vriend' en 'Slechte vriend')

Reflectie:

- Wat doet een goede vriend?
- Wat kan je doen als iemand zich niet als een goede vriend gedraagt?
- Is vriendschap altijd hetzelfde, of verandert het soms?

Evaluatie:

- Observatie van samenwerking in groepjes.
- Luisteren naar de uitleg van de categorie-indeling.
- Bespreken van de eigen gemaakte kaartjes.

Criteria voor Succes

- De leerlingen hebben de kaartjes logisch gesorteerd in de categorieën 'Goede vriend' en 'Slechte vriend'.
- De leerlingen kunnen uitleggen waarom ze een situatie in een bepaalde categorie hebben geplaatst.
- De leerlingen hebben minimaal één eigen kaartje gemaakt (zowel een goede als een slechte vriend-situatie).
- De leerlingen hebben actief deelgenomen aan het kringgesprek.

Beoordeling:

Correcte en beredeneerde indeling van de kaartjes.
Creativiteit en duidelijkheid in de zelfgemaakte kaartjes.
Actieve deelname en reflectief vermogen tijdens het gesprek

Denksleutel Categoriseren

Lesbeschrijving:

Inleiding

Zeg: "vandaag gaan we kijken naar wat een goede vriend doet. Weet iemand al iets wat een goede vriend doet?"

Laat enkele kinderen kort reageren.

Zeg: "Soms doet een vriend ook iets wat niet zo leuk is. vandaag gaan we samen kijken welke dingen goed zijn in een vriendschap en welke niet zo goed zijn."

Hoofdactiviteit

Vorm tweetallen of groepjes van drie.

Geef elk groepje een stapel kaartjes met plaatjes en korte teksten over situaties (bijvoorbeeld: 'Helpt met opruimen', 'Pakt speelgoed af').

Zeg: "Jullie gaan de kaartjes sorteren. Leg de kaartjes die bij een goede vriend horen op de stapel 'Goede vriend'. Leg de kaartjes die bij een slechte vriend horen op de stapel 'Slechte vriend'. Praat samen over elk kaartje."

Loop rond en luister naar de gesprekken.

Laat de groepjes daarna hun kaartjes vergelijken met een ander groepje. Bespreek verschillen: "Waarom hebben jullie dat kaartje daar gelegd?"

Lees bij twijfelgevallen de tekst voor op de kaartjes. Vraag of alle woorden duidelijk zijn en leg moeilijke woorden uit.

Zeg: "Nu maken jullie zelf nog twee kaartjes. Eén voor een goede vriend en één voor een slechte vriend. Teken of schrijf wat je bedenkt."

Geef blanco kaartjes en laat ze tekenen/schrijven. Help bij het schrijven indien nodig.

Afsluiting

Laat enkele kinderen hun zelfgemaakte kaartjes tonen. Vraag: "Waarom is dit een goede vriend? Of waarom is dit een slechte vriend?"

Bespreek kort: "Wat kunnen we doen als iemand zich niet als een goede vriend gedraagt? Kun je dan iets zeggen of doen?"

Zeg: "Iedereen kan leren om een goede vriend te zijn. Wat kunnen wij vandaag extra doen om een goede vriend te zijn?"

Ik kan een vriend
helpen als hij
valt.

Ik kan iets vieren
met mijn vriend.

Ik kan een vriend
helpen met
dragen.

Ik kan 'het spijt
me' zeggen tegen
een vriend.

Ik kan een vriend
helpen als ze pijn
heeft.

Ik kan aardige
woorden zeggen
tegen mijn vriend

Ik kan lachen en
zwaaien naar mijn
vriend.

Ik kan een vriend
helpen als hij
verdrietig is.

Ik kan een vriend laten zien hoe je iets moet doen.

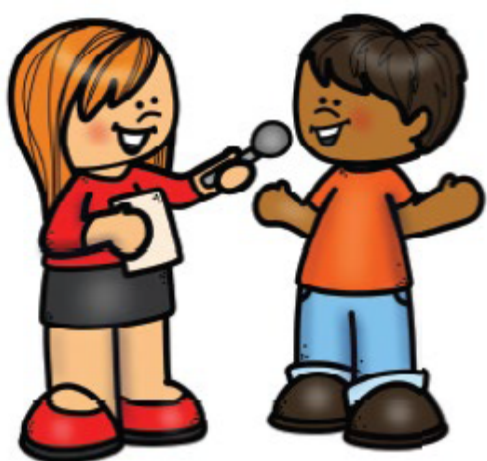
Ik kan een vriend helpen als hij een vraag heeft.

Ik kan vragen of mijn vriend mee wil spelen.

Ik kan dingen om de beurt doen met een vriend.

Ik kan mijn
vriend een
compliment geven.

Ik kan mijn
spullen delen met
mijn vriend.

Ik kan vrienden
zijn met iemand
die heel anders is.

Ik kan luisteren
naar mijn vriend.

Een GOEDE vriend
schreeuwt niet
tegen je.

Een GOEDE vriend
pest niet.

Een GOEDE vriend
slaat niet.

Een GOEDE vriend
rent niet voor je weg.

Een GOEDE vriend
negeert je niet.

Een GOEDE vriend
lacht je niet uit en
zet je niet voor
schut.

Een GOEDE vriend
speelt niet gemeen en
doet je geen pijn.

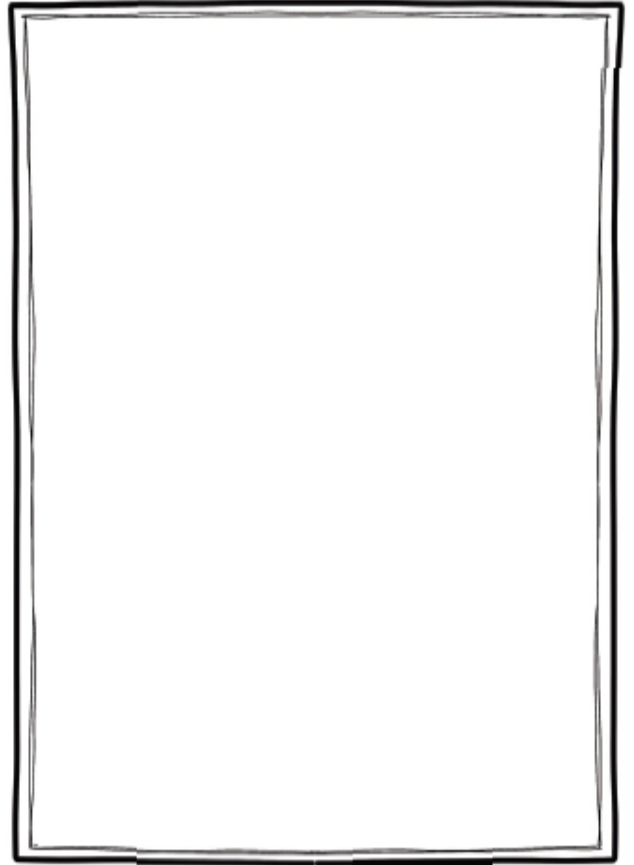
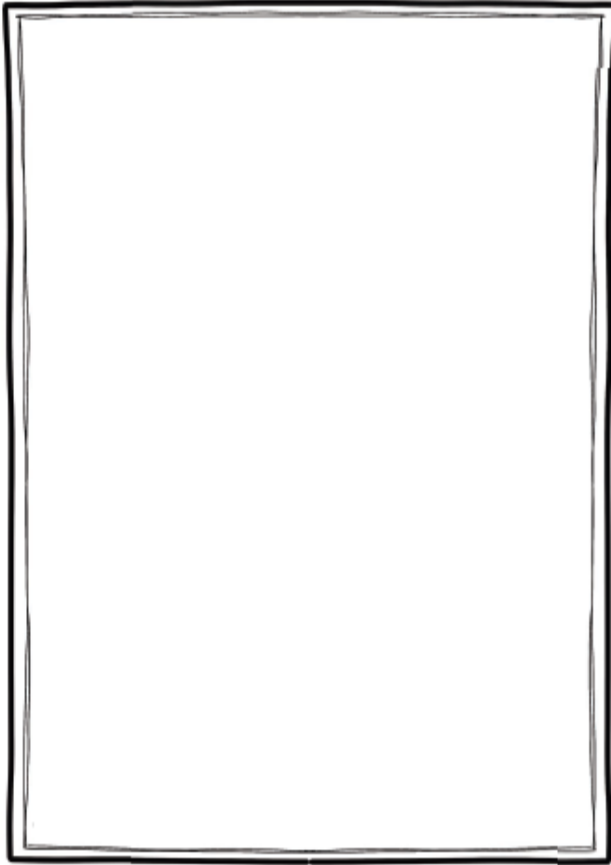
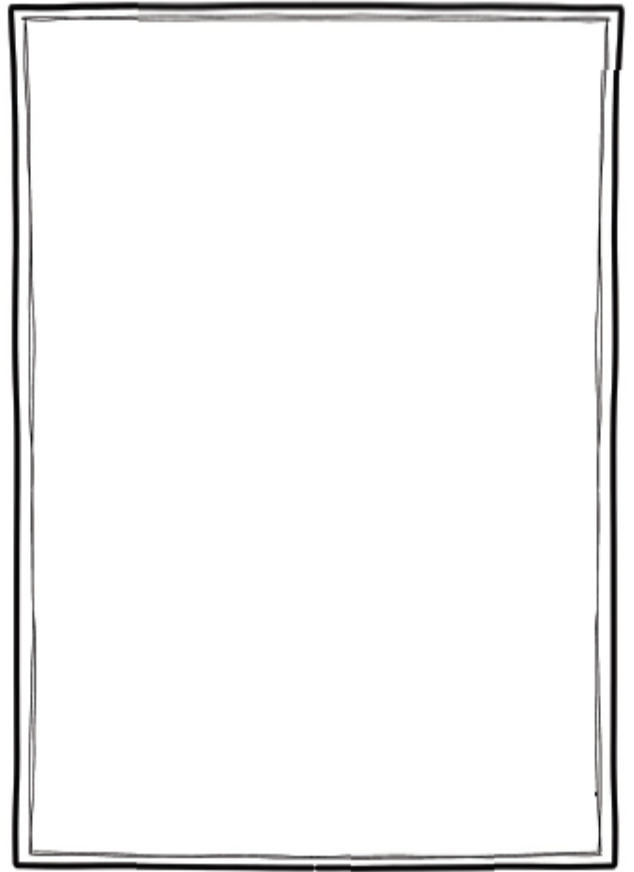
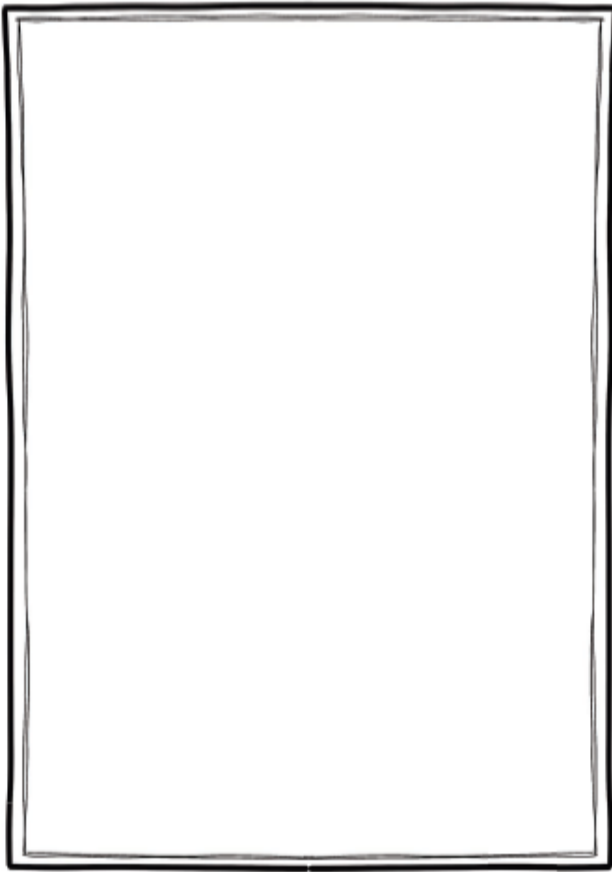
Een GOEDE vriend
kwetst je gevoelens
niet.

Een GOEDE vriend
vertelt geen leugens.

Een GOEDE vriend
pakt geen dingen die
niet van haar zijn.

Week 2. Hele groep. Het vriendiagram

Denksleutel vergelijken

Doelen:

- Kinderen ontdekken overeenkomsten en verschillen tussen zichzelf en een vriend (je).
- Kinderen leren benoemen waarom ze iemand aardig vinden.
- Kinderen ontwikkelen een positief zelfbeeld en respect voor anderen.
- Kinderen oefenen met vergelijken en categoriseren.
- Kinderen leren samenwerken en luisteren naar elkaar.

Vaardigheden:

- Sociale vaardigheden (vriendelijk zijn, samenwerken, luisteren)
- Communicatieve vaardigheden (uitleggen, verwoorden van gevoelens)
- Kritisch denken (overeenkomsten en verschillen benoemen)
- Fijne motoriek (knutselen en tekenen)
- Zelfreflectie (nadenken over eigen en andermans kwaliteiten)

Benodigdheden:

- venn-diagram werkbladen
- vriendiagram plaatjesblad
- Potloden, kleurpotloden
- Schaar
- Lijm

Reflectie:

- Wat heb je over jezelf geleerd?
- Wat vond je leuk aan je vriendje?
- Hoe voel je je als iemand zegt waarom hij jou aardig vindt?
- Zijn er nog andere kinderen met wie je ook overeenkomsten hebt?

Evaluatie:

- Observeren of kinderen zelfstandig en samen kunnen werken.
- Gesprekjes met kinderen over wat ze hebben ontdekt.
- Kijken of het vriendiagram correct en met zorg is gemaakt.

Criteria voor Succes

- Kinderen hebben ten minste één overeenkomst met hun vriendje benoemd.
- Kinderen hebben ten minste drie verschillen gevonden.
- Kinderen kunnen uitleggen waarom ze hun vriendje aardig vinden.
- Het vriendiagram is creatief ingevuld en zichtbaar als vergelijkingsschema.

Beoordeling:

- Procesgericht: inzet en samenwerking waarderen.
- Productgericht: volledigheid van het vriendiagram.
- Stimuleer positieve feedback onderling.

Week 2. Hele groep. Het vriendiagram

Denksleutel vergelijken

Lesbeschrijving:

Inleiding

Zeg: "vandaag gaan we iets leuks doen over vriendschap. Iedereen heeft vrienden, maar waarom vind je iemand eigenlijk aardig?"

Laat kinderen kort reageren.

Leg uit dat jullie straks op zoek gaan naar een vriendje en gaan ontdekken wat jullie hetzelfde en anders hebben.

Hoofdactiviteit

Zeg: "Loop rustig door de klas. Als ik 'vriendje!' roep, zoek je iemand en ga je bij elkaar staan."

Zorg voor tweetallen of drietallen.

Laat ze elkaar vertellen: "Waarom vind je hem/haar aardig?"

Doe dit een paar keer, laat de kinderen steeds andere vriendjes kiezen.

De kinderen zitten op hun plaats en leg uit dat ze zichzelf gaan vergelijken met hun vriendje. Eerst knippen ze de ene cirkel, dan de andere cirkel uit en plakken ze op de juiste manier. Dan versieren ze beide gezichten, tekenen of knutselen.

Deel de knipbladen uit.

Laat zien hoe het werkt:

- Kinderen kunnen leeftijd, lievelingskleur (krijtje), lievelingseten, lievelingsdier, broertjes en zusjes, sporten en bobby's vergelijken. Staat het juiste er niet tussen dan kunnen ze zelf tekenen.
- Links plak je wat bij jou past.
- Rechts plak je wat bij je vriendje past.
- In het midden wat bij jullie allebei past.

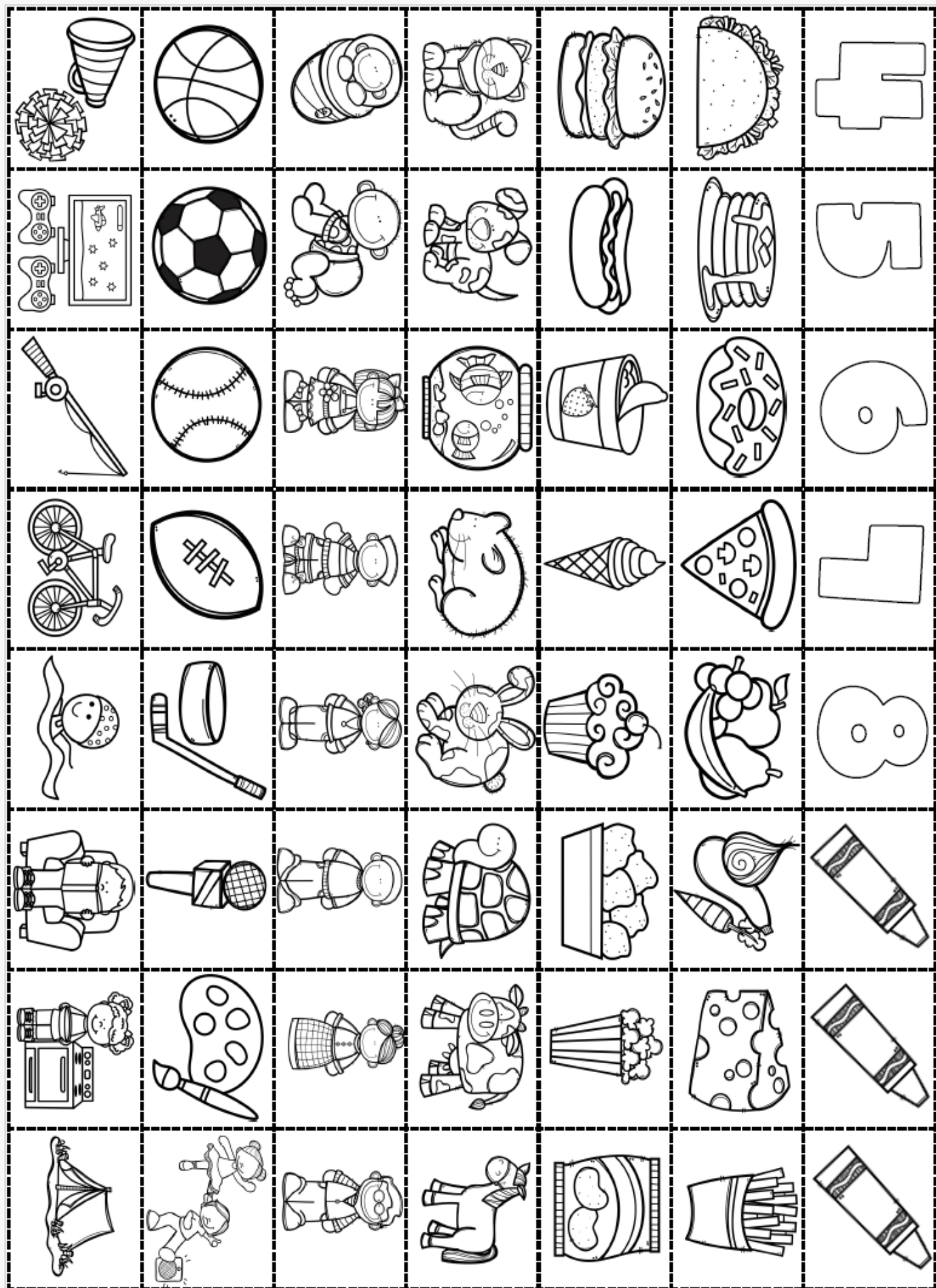
Help bij het benoemen van kenmerken (bijv. "ik houd van voetballen", "ik heb bruin haar", "we lachen samen").

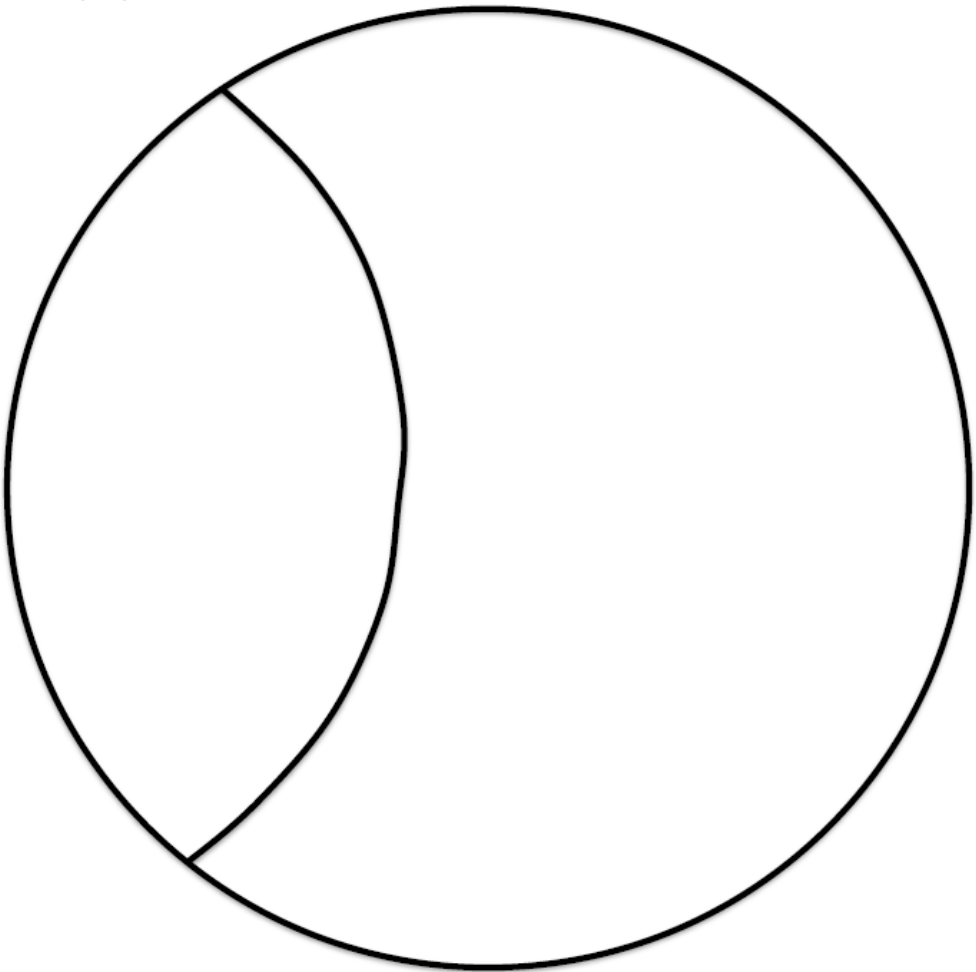
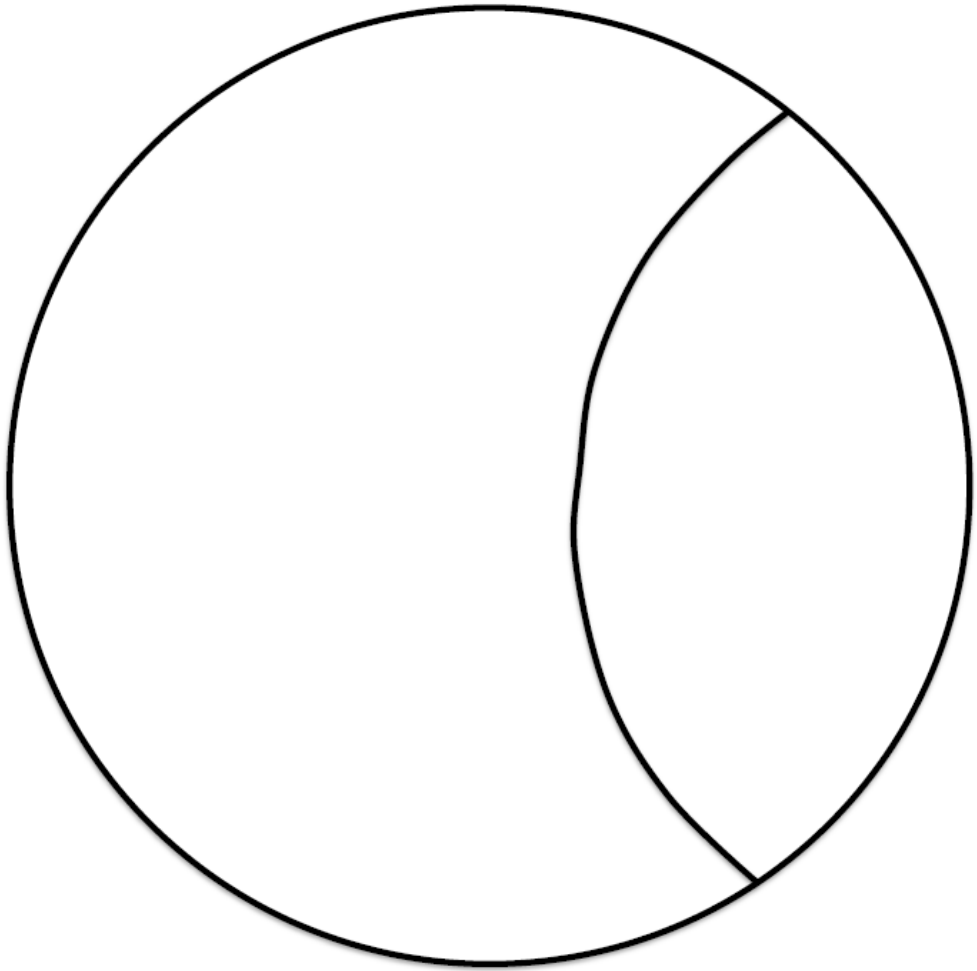
Stimuleer hen ook om creatief te versieren.

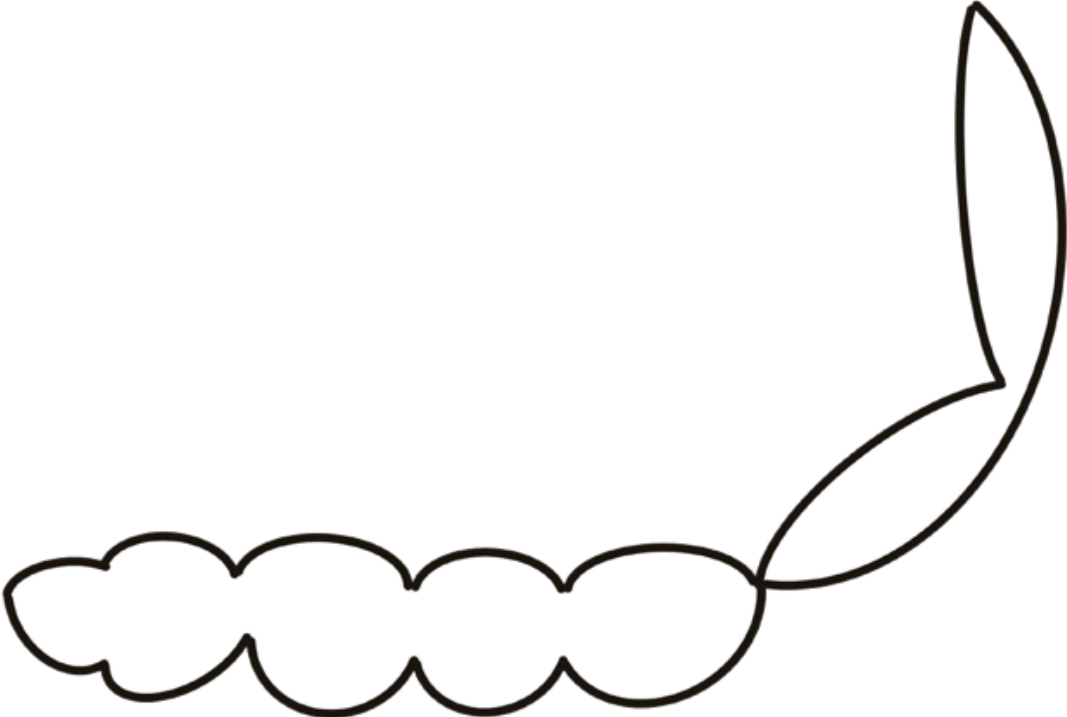
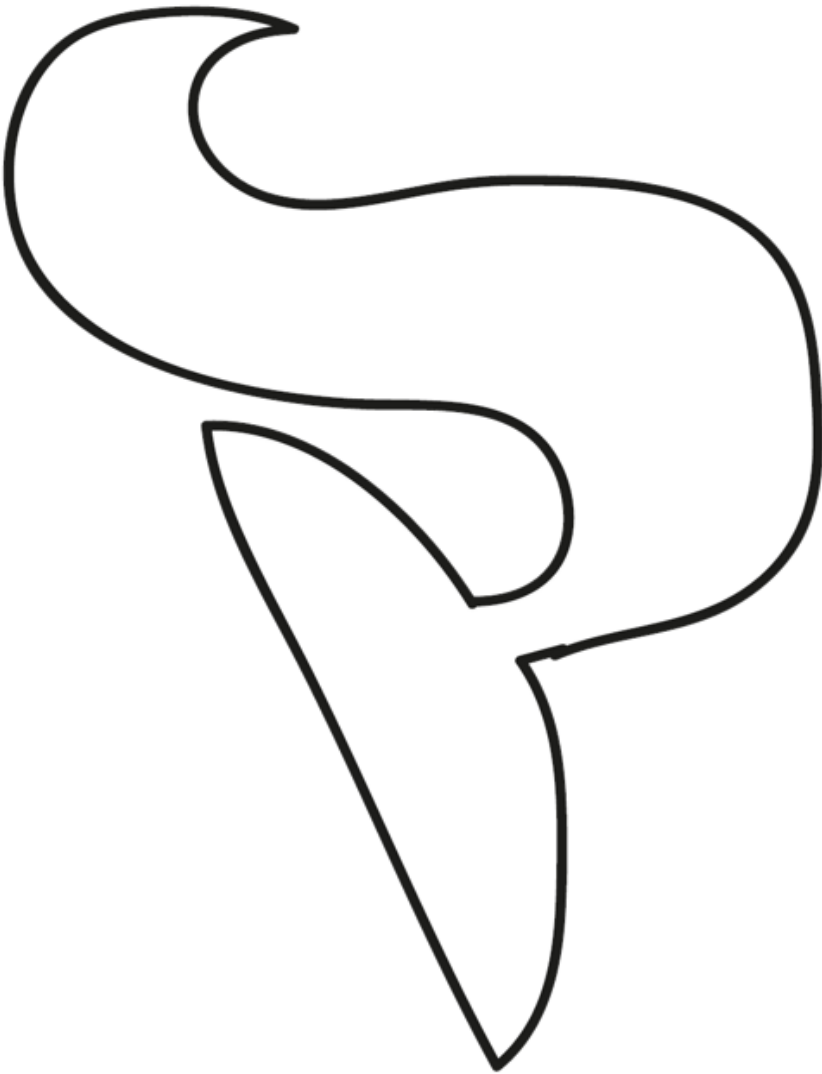
Afsluiting

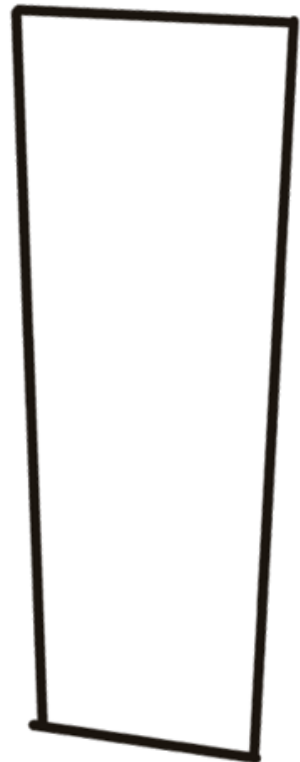
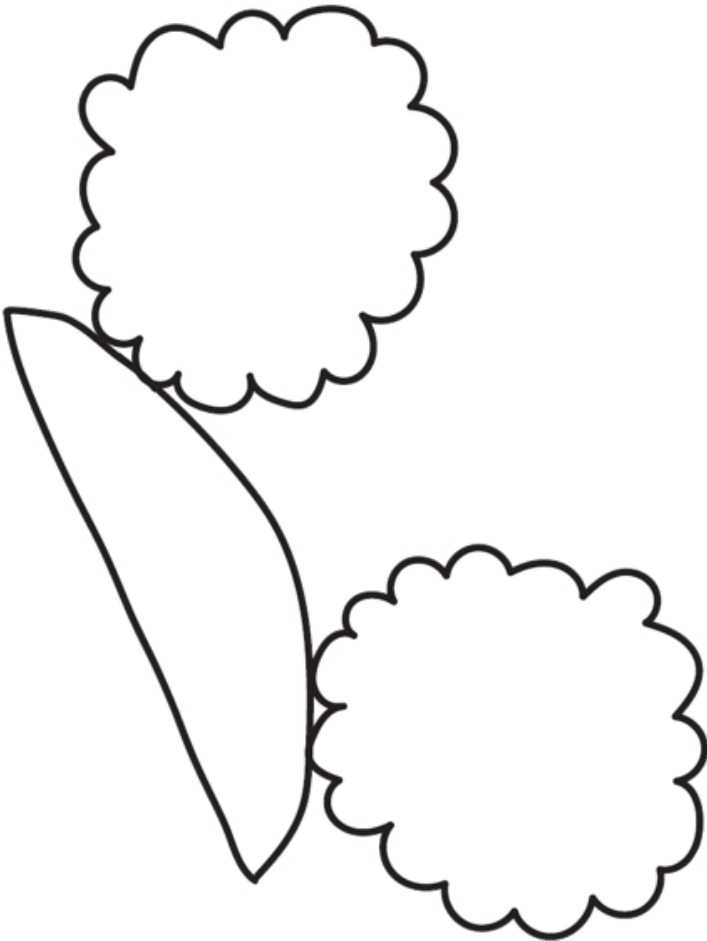
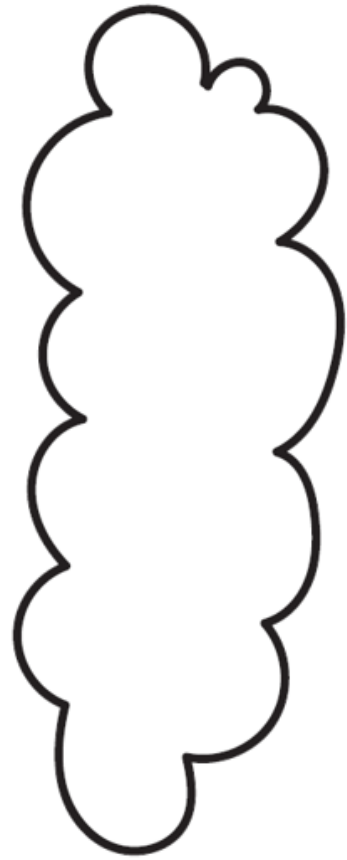
Laat een paar kinderen hun vriendiagram tonen en bespreek of het erg is dat niet alles hetzelfde is.

Week 2. Kleine groep. Hoe Kom Je Daar Zonder?

Denksleutel Hoe... zonder...?

Doelen:

- Kinderen ervaren het belang van samenwerking en onderlinge communicatie.
- Kinderen leren creatieve oplossingen bedenken voor een probleem.
- Kinderen ontdekken hoe je op elkaar kunt vertrouwen.
- Kinderen oefenen met het vragen om hulp en het geven van hulp.
- Kinderen ontwikkelen flexibiliteit en doorzettingsvermogen bij tegenslagen

vaardigheden:

- Sociale vaardigheden (samenwerken, overleggen, hulp bieden en accepteren)
- Probleemoplossend denken (creatief denken, oplossingen bedenken)
- Motorische vaardigheden (balans houden, voorzichtig bewegen)
- Communicatieve vaardigheden (overleggen, uitleggen, luisteren)
- Zelfregulatie (geduld hebben, omgaan met frustratie)

Benodigdheden:

- Blinddoeken
- Touw of lint om vakken op de vloer af te bakenen
- Kussens, matten, stoelen (als hulpmiddelen voor het niet aanraken van de grond)
- Verkleeditems of gekke voorwerpen (optioneel, voor creativiteit)
  - Kleine bel of fluitje voor de leraar om opdrachten te starten/stoppen

Reflectie:

- Hoe voelde het om samen te werken?
- Wat werkte goed in jullie team?
- Wat zou je volgende keer anders doen?
- Hoe voelde het om hulp te geven of te krijgen?

Evaluatie:

- Observeren hoe de tweetallen samenwerken.
- Luisteren naar hun onderlinge communicatie.
- Bekijken hoe creatief en flexibel de oplossingen zijn.
- Nagesprek voeren over hun ervaring en aanpak

Criteria voor Succes

- Tweetallen werken samen en helpen elkaar.
- Kinderen bedenken minstens één creatieve oplossing voor hun opdracht.
- Kinderen durven te experimenteren en maken plezier.
- Kinderen tonen respect voor elkaars ideeën en kunnen uitleggen hoe ze het hebben aangepakt.

Beoordeling:

Procesgericht: inzet, samenwerking, creativiteit en flexibiliteit waarderen.

Productgericht: focus op de samenwerking en hoe ze tot hun oplossing kwamen (niet of ze het "goed" deden).

Week 2. Kleine groep. Hoe Kom Je Daar Zonder?

Denksleutel Hoe... zonder...?

Lesbeschrijving:

Inleiding

Vertel: "vandaag gaan we net als Professor Steen en zijn vriendjes samenwerken. We hebben elkaar hard nodig, want alleen lukt het niet!"

Lees (kort) het stukje over het bouwen van het vlot en Akos die sorry zegt.

Vraag: "Waarom is samenwerken belangrijk? En wat doe je als iets misgaat?"

Zeg: "Jullie krijgen opdrachten waarbij je elkaar nodig hebt. Denk als Akos: hoe gekker, hoe beter!"

Hoofdactiviteit

Maak tweetallen.

Geef per tweetal een opdracht, bijvoorbeeld:

Eén kind is geblinddoekt, het andere mag de grond niet raken. Kom samen bij de deur.

Laat tweetallen eerst samen nadenken en experimenteren.

Stimuleer creatieve oplossingen: "Dat kan gekkerrrr"

Loop rond, moedig aan, stel vragen

Laat succesvolle of grappige oplossingen kort aan de rest zien, zodat anderen op die ideeën kunnen meeliften

Afsluiting

Kom weer samen: "Wat werkte goed? Wat was moeilijk?"

Laat enkele kinderen hun gekste oplossing vertellen of voordoen.

Opdrachten - Hoe... zonder...?

Loop samen naar de deur:

Eén kind is geblinddoekt.

Het andere kind mag de grond niet aanraken (bijvoorbeeld op knieën schuiven).

Raap samen een bal van de grond op:

Eén kind mag zijn handen niet gebruiken.

Het andere kind mag niet bukken.

Leg samen een blokje op tafel:

Eén kind mag niks zien (ogen dicht of geblinddoekt).

Het andere kind mag zijn handen niet gebruiken.

Teken samen een cirkel op een vel papier:

Eén kind mag de stift vasthouden maar niet kijken.

Het andere kind mag alleen aanwijzingen geven maar niks aanraken.

Verplaats samen een stoel naar de andere kant van de ruimte:

Eén kind mag niks zeggen.

Het andere kind mag maar met één hand tillen.

Zoek samen een rood voorwerp in de ruimte:

Eén kind mag alleen maar wijzen (niet praten).

Het andere kind mag niks zien.

Bouw samen een toren van drie blokken:

Eén kind mag de blokken niet aanraken.

Het andere kind mag zijn armen niet buigen.

Loop samen om een tafel heen:

Eén kind mag alleen achteruit lopen.

Het andere kind mag niks zeggen.

Pak samen een boek uit de boekenkast:

Eén kind mag zijn armen niet gebruiken.

Het andere kind mag niet kijken.

Doe samen een jas aan bij één van jullie:

Eén kind mag alleen praten maar niet helpen.

Het andere kind mag zijn ogen dichtdoen en niks vragen.

Week 3. Hele groep. Vriendschap in Actie!

Denksleutel Actie-Reactie

Doelen:

- Kinderen leren acties en reacties in sociale situaties herkennen.
- Kinderen krijgen inzicht in hoe hun gedrag invloed heeft op anderen.
- Kinderen ontwikkelen empathie door zich in te leven in anderen.
- Kinderen oefenen met het naspelen en benoemen van sociale situaties.

Vaardigheden:

- Sociale vaardigheden (inleven in anderen, samenwerken, uitbeelden)
- Communicatieve vaardigheden (praten over gevoelens, situaties uitleggen)
- Kritisch denken (nadenken over oorzaak en gevolg)
- Creativiteit (naspelen en oplossingen bedenken)
- Zelfreflectie (nadenken over eigen gedrag en gevoelens)

Benodigdheden:

- Platen met situaties (positieve en negatieve vriendschapshandelingen)
- Blauwe cirkel (actie) en gele cirkel (reactie), bijvoorbeeld van papier

Reflectie:

- Wat voelde je toen je over die situatie vertelde?
- Heb je weleens iemand geholpen om een betere vriend te zijn?
- Wat kun je zelf doen als je ziet dat iemand zich alleen voelt?

Evaluatie:

- Observeren hoe kinderen reageren op de situaties.
- Luisteren naar de antwoorden van kinderen tijdens het bespreken van de platen.
- Kijken hoe kinderen samenwerken bij het naspelen van de situaties.

Criteria voor Succes

- Kinderen kunnen bij elke situatie de actie en reactie benoemen.
- Kinderen herkennen gevoelens bij zichzelf en anderen.
- Kinderen spelen samen een vriendschapssituatie uit met een positieve en negatieve versie.

Beoordeling:

- Procesgericht: inzet, samenwerking en inlevingsvermogen beoordelen.
Productgericht: juist benoemen van acties, reacties en gevoelens.

Week 3. Hele groep. Vriendschap in Actie!

Denksleutel Actie-Reactie

Lesbeschrijving:

Inleiding

Zeg: "vandaag gaan we kijken hoe vrienden met elkaar omgaan. Soms is iemand een goede vriend, soms niet. We gaan samen uitzoeken wat er gebeurt als je iets doet en hoe de ander zich dan voelt."

Leg de blauwe cirkel neer en zeg: "Dit is de actie-cirkel, hier sta je als je vertelt wat er gebeurt."

Leg de gele cirkel neer en zeg: "Dit is de reactie-cirkel, hier sta je als je vertelt hoe iemand zich daardoor voelt."

Hoofdactiviteit

Laat steeds twee platen zien: één met een minder fijne vriendactie en één met een goede vriendactie.

Vraag: "Wat gebeurt hier?"

Nodig een kind uit om op de blauwe cirkel te staan: "Wat is de actie?" (bijv. "De actie is dat het kind niet mee mag doen.")

Nodig een ander kind uit om op de gele cirkel: "Wat is de reactie?" (bijv. "De reactie is dat het kind verdrietig is.")

Vraag: "Wie heeft zo iets ook wel eens meegemaakt? Hoe voelde dat? Was dat vriendschap?"

Ga door met andere platen.

Na de kring: Laat kinderen in tweetallen een situatie bedenken waarin ze goede vrienden zijn en diezelfde situatie maar dan met een slechte vriend.

Tweetallen mogen hun situatie uitspelen voor de klas. Eerst de slechte vriend-versie, daarna de goede vriend-versie.

Bespreek kort na elk groepje: "Wat zagen we? Hoe voelde dat?"

Afsluiting

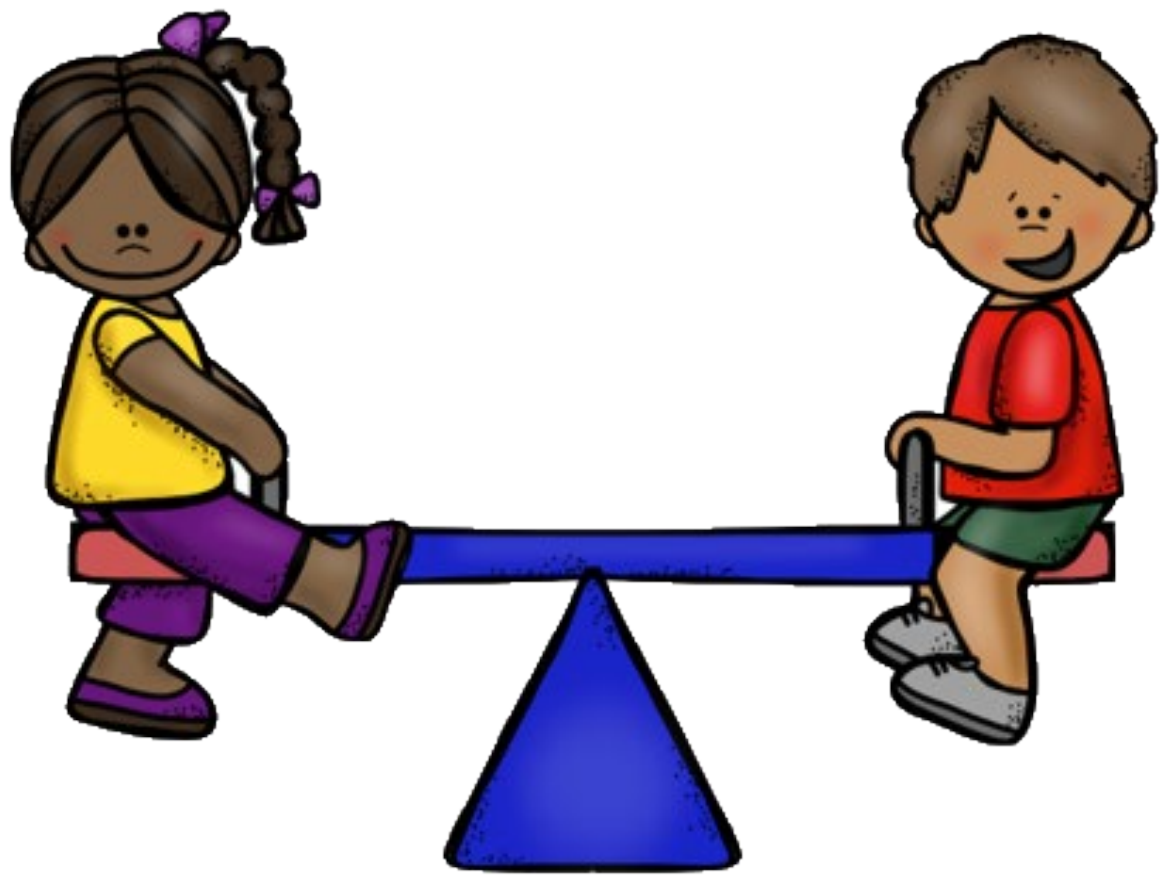
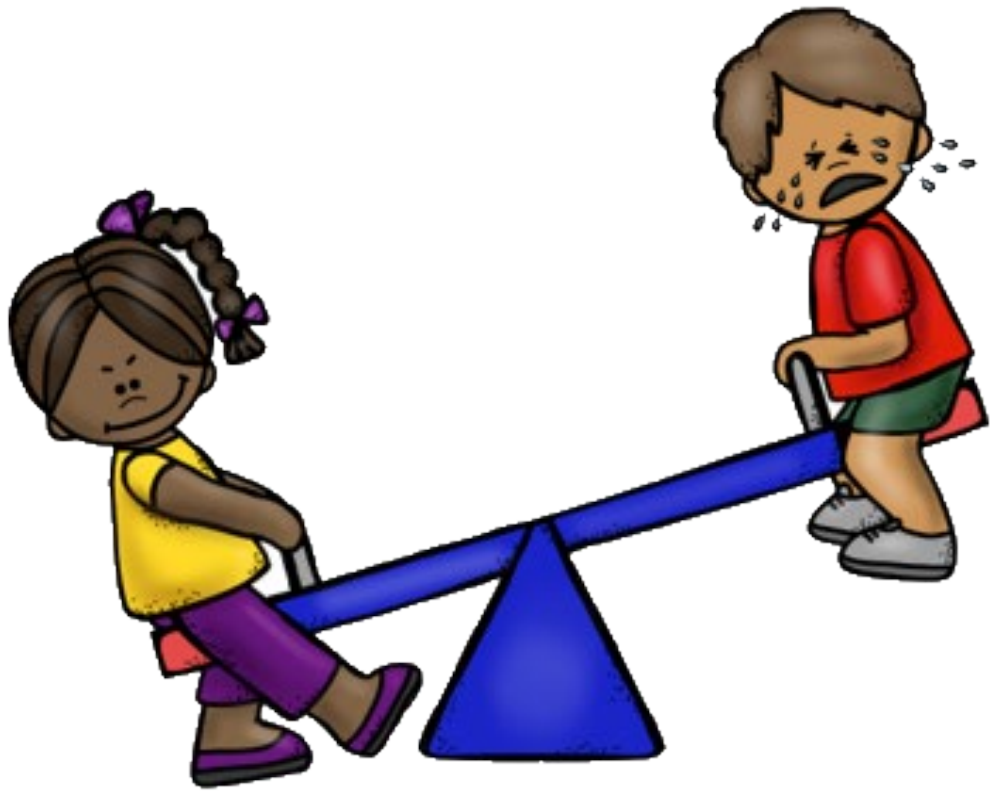
Vraag: "Wat heb je vandaag geleerd over vrienden zijn?"

Laat kinderen een positief vriendengedrag noemen, bijv. "Samen delen", "vragen of iemand mee wil doen."

Week 3. Kleine groep. De Brug naar Vriendschap

Denksleutel Bouwen

Doelen:

- Kinderen leren dat tegenstellingen en conflicten kunnen worden overbrugd.
- Kinderen ontwikkelen creatief en ruimtelijk inzicht door te bouwen.
- Kinderen ervaren het belang van samenwerken met een maatje.
- Kinderen leren symbolisch denken: een brug als verbinding tussen vijanden.
- Kinderen reflecteren op hoe relaties kunnen veranderen.

Vaardigheden:

- Sociale vaardigheden (samenwerken, overleggen)
- Creatief denken (oplossingen bedenken voor het bouwen van een brug)
- Fijne motoriek (kleien, bouwen met stokjes, knippen, plakken)
- Probleemoplossend denken (hoe maak je een stevige brug?)

Benodigdheden:

- Klei (voor de figuren)
- Lolliestokjes, takjes, touw, karton, plakband, schaar, lijm (voor de brug)
- Een ondergrond (karton of stevig papier) om brug en figuren op te plaatsen
- Eventueel een bakje met extra materialen om creativiteit te stimuleren

Reflectie:

- Hoe was het om samen met je maatje te bouwen?
- Hoe voelde het om vijanden vrienden te maken?
- Wat is in het echt moeilijk aan het maken van vrienden als je eerst ruzie had?
- Kun je ook zelf een brug bouwen als je ruzie met iemand hebt?

Evaluatie:

- Observeren of kinderen samenwerken.
- Kijken hoe creatief en stevig de brug is.
- Luisteren naar hun uitleg over het duo en de brug.

Criteria voor Succes

- Kinderen bedenken samen een duo dat normaal nooit vrienden is.
- Kinderen kleien ieder één van de figuren uit het duo.
- Kinderen bouwen samen een brug die de twee figuren met elkaar verbindt.
- Kinderen kunnen uitleggen dat de brug ervoor zorgt dat ze toch vrienden kunnen zijn.

Beoordeling:

Procesgericht: inzet, samenwerking en creativiteit beoordelen.

Productgericht: brug is zichtbaar verbonden tussen de twee figuren, en kinderen kunnen het symbool van de brug uitleggen

Week 3. Kleine groep. De Brug naar Vriendschap

Denksleutel Bouwen

Lesbeschrijving:

Inleiding

Vertel: "Soms zijn er mensen of dieren die nooit vrienden lijken te worden. Kunnen jullie daar voorbeelden van noemen?"

Laat voorbeelden zien of noem zelf: "voetbalfans van verschillende clubs, kat en muis, heks en prinses."

Vraag: "Kunnen jullie nog meer bedenken?"

Zeg: "Stel je voor dat we toch een brug maken tussen hen, zodat ze vrienden worden. Dat gaan we doen!"

Hoofdactiviteit

Maak tweetallen.

Zeg: "Bedenk samen een duo dat nooit vrienden is. Ieder van jullie maakt één van die twee van klei."

Help bij het vinden van duo's (bijv. wolf en schaap, politie en boef, vuur en water). Laat ze hun figuren kleien.

Zeg: "Nu gaan jullie samen een brug bouwen van stokjes, touw, karton. Die brug zorgt ervoor dat ze toch vrienden worden!"

Geef materialen.

Stimuleer: "Hoe zorg je dat de brug stevig is? Kunnen ze elkaar ontmoeten op de brug?"

Afsluiting

Laat ieder tweetal hun bouwwerk kort presenteren.

Vraag: "Hoe is jullie duo vrienden geworden?"

Bespreek: "Soms lijken mensen of dieren nooit vrienden te worden, maar met een beetje hulp kan het toch!"

Voorbeelden

1. Kat en muis
2. Wolf en het geitje
3. Heks en prinses
4. Ridder en draak
5. Vos en kip
6. Boef en politieagent
7. Hond en postbode
8. Koning en dief
9. Spin en vlieg
10. Piraat en zeemeermin (piraat wil de schat, zeemeermin beschermt de zee)
11. Reus en kabouter
12. Ijskoningin en vuurkoning
13. Leeuw en zebra
14. Haai en visje
15. Tovenaar en ridder
16. Bij en beer (beer wil honing stelen)
17. Uil en nachtmonster
18. Regen en zon (maken samen soms een regenboog, maar botsen vaak)
19. Olifant en muis (olifant is bang voor de muis)
20. Kikker en ooievaar (ooievaar wil kikker opeten)

Week 4. Hele groep. Mijn Gekke Vriendenmonster

Denksleutel Dat is gek!

Doelen:

- Kinderen ontwikkelen creatief denkvermogen door het verzinnen van originele ideeën.
- Kinderen leren samenwerken en ideeën van anderen aanvullen.
- Kinderen ervaren dat iedereen anders denkt en dat dit waardevol is.
- Kinderen oefenen met het uiten van hun eigen fantasie en ideeën.
- Kinderen ontdekken dat vriendschap voor iedereen iets unieks kan zijn.

Vaardigheden:

- Creatief denken (gekke, originele ideeën bedenken)
- Samenwerken (brainstormen in groepjes)
- Mondelinge taalvaardigheid (ideeën delen en toelichten)
- Fijne motoriek (knutselen en tekenen)
- Zelfexpressie

Benodigdheden:

- Groot papier of flap-over voor de brainstorm
- Stiften of potloden
- Knutselmaterialen: gekleurd papier, schaar, lijm, wiebeloogjes, stofresten, chenilledraad, karton, wc-rollen, glitter

Reflectie:

- Wat vond je leuk aan het verzinnen van gekke ideeën?
- Heeft iemand in jouw groepje iets bedacht waar jij niet aan had gedacht?
- Wat maakt jouw monster zo'n goede vriend?
- Kun je ook in het echt vrienden hebben die heel anders zijn dan jij?

Evaluatie:

- Observeren of kinderen loskomen in hun denken en durven te fantaseren.
- Kijken hoe kinderen samenwerken en elkaar aanvullen.
- Luisteren naar de uitleg bij hun monster.

Criteria voor Succes

- Kinderen bedenken in groepjes minimaal drie gekke ideeën voor hun vriendenmonster.
- Elk kind knutselt een uniek monster met minstens twee van de bedachte gekke eigenschappen.
- Kinderen kunnen hun monster presenteren en vertellen wat het zo'n goede (gekke) vriend maakt.

Beoordeling:

Procesgericht: creativiteit, samenwerking en plezier tijdens het brainstormen.
Productgericht: ieder kind heeft een uniek vriendenmonster met fantasievolle kenmerken.

Week 4. Hele groep. Mijn Gekke Vriendenmonster

Denksleutel Dat is gek!

Lesbeschrijving:

Inleiding

Vertel: "vandaag gaan we denken als aapje Akos. Hoe denkt Akos ook alweer? Hij verzint de gekste, grappigste en origineelste ideeën!"

Zeg: "Jullie krijgen allemaal een eigen vriendenmonster. Dat monster is gek, maar het is wel jouw beste vriend. Wat zou jouw monster kunnen? Hoe zou het eruitzien?"

Stel vragen:

"Kan het monster op zijn kop lopen?"

"Kan het heel hard lachen als je verdrietig bent?"

"Heeft het drie staarten of kan het vliegen met zijn oren?"

Hoofdactiviteit

Verdeel de kinderen in groepjes van vier.

Zeg: "Bedenk samen zo veel mogelijk gekke dingen voor jullie vriendenmonster. Denk aan hoe het eruitziet, wat het kan, wat het doet als je verdrietig bent, en wat jullie samen leuk vinden." Zie voorbeeldenlijst ter inspiratie.

Loop rond en stimuleer: "Nog gekkere ideeën alsjeblieft!", "Meer, meer, meer!"

Laat na 20 minuten elk kind één of meer ideeën kiezen om zijn eigen monster te knutselen.

Geef knutselmaterialen en laat ze aan de slag gaan.

Als het monster af is, laat ze er een kort verhaaltje bij verzinnen:

Hoe heet het monster?

Wat is het allergekste wat hij ooit deed?

Waarom is het zo'n goede vriend?

Afsluiting

Laat elk kind zijn monster laten zien: "Dit is mijn vriendenmonster. Hij kan... en hij is een goede vriend omdat..."

Voorbeelden ter inspiratie

Voorbeelden ter inspiratie om de kinderen nog beter te kunnen begeleiden:

1. **Knuffelarmen van elastiek** – Die rekken zo ver uit dat het monster vriendjes kan knuffelen, zelfs als ze heel ver weg zijn.
2. **Lachsprietjes op zijn hoofd** – Als je die aanraakt, moet iedereen om hem heen giechelen.
3. **Snoepstaart** – Er komen altijd kleine snoepjes uit als iemand verdrietig is.
4. **Kleurenharen** – Zijn haren veranderen in de lievelingskleur van het vriendje dat naast hem staat.
5. **Vriendschapsvleugels** – Die tillen vriendjes op als ze moe zijn, zodat ze even kunnen zweven.
6. **Sorry-pluimpjes** – Die strooit hij uit als er ruzie is geweest; ze kriebelen en maken iedereen weer blij.
7. **Samen-springpoten** – Die kunnen alleen springen als twee vriendjes er samen op staan.
8. **Grappengeluiden-buik** – Als je op zijn buik drukt, maakt hij gekke dierengeluiden, zoals een olifant die lacht of een kip die miauwt.
9. **Geef-me-een-idee-oortjes** – Die luisteren en fluisteren grappige spelletjes in als vriendjes niet weten wat ze moeten doen.
10. **Zaklampogen** – Zijn ogen schijnen regenbooglichtjes als vriendjes samen in een tent zitten.
11. **Samen-tik-neus** – Zijn neus is een knop waarmee hij een tikspel start als niemand weet wat ze willen doen.
12. **Knuffelregen-wolk boven zijn hoofd** – Als iemand zich alleen voelt, regent het zachte knuffeldruppels.
13. **Vrienden-voetjes** – Als je hand in hand met hem loopt, maakt hij elke stap een ander gek geluid (plop, boing, piep).
14. **Liedjesstaart** – Zijn staart zingt liedjes als vriendjes samen iets bouwen.
15. **Alles-kan-zakje op zijn rug** – Daar haalt hij onzichtbare dingen uit, zoals een fantasiebal, een vliegende schommel of een koekjesbrug als vriendjes samen iets bedenken.

Week 4. Kleine groep. Walter de uil weegt vriendschap Af

Denksleutel Voordelen / Nadelen

Doelen:

- Kinderen leren kritisch nadenken over verschillende situaties rondom vriendschap.
- Kinderen ontwikkelen het vermogen om voordelen en nadelen af te wegen.
- Kinderen oefenen met luisteren naar verhalen en meningen vormen.
- Kinderen leren keuzes maken en deze onderbouwen.
- Kinderen vergroten hun begrip voor verschillende soorten vriendschap

Vaardigheden:

- Kritisch denken (voor- en nadelen afwegen)
- Luistervaardigheid (informatie uit verhalen halen)
- Reflectief denken (keuze maken en uitleggen waarom)
- Sociale vaardigheden (in gesprek gaan over gevoelens en vriendschap)
- Taalontwikkeling (voordelen, nadelen, argumenten verwoorden)

Benodigdheden:

- Twee eenvoudige verhalen over vriendschap: één over veel vrienden, één over één beste vriend.
- Groot vel papier of schoolbord met twee kolommen: "voordelen" en "Nadelen".
- Stiften.

Reflectie:

- Hoe voelt het om veel vrienden te hebben?
- Hoe voelt het om één beste vriend te hebben?
- Wat past beter bij jou? Waarom?
- Kan dat ook veranderen als je ouder wordt?

Evaluatie:

- Observeren of kinderen actief luisteren en reageren op vragen.
- Kijken of kinderen voor- en nadelen kunnen benoemen.
- Luisteren naar de uitleg bij hun keuze.

Criteria voor Succes

- Kinderen kunnen per verhaal minimaal één voordeel en één nadeel benoemen.
- Kinderen laten zien dat ze luisteren en meedenken.
- Kinderen kunnen uitleggen of ze liever veel of minder veel vrienden willen, en waarom

Beoordeling:

Procesgericht: let op betrokkenheid, luisterhouding en durf om mening te geven.
Productgericht: beoordelen of de kinderen voor- en nadelen herkennen en hun keuze kunnen onderbouwen

Week 4. Kleine groep. Walter de uil weegt vriendschap Af

Denksleutel Voordelen / Nadelen

Lesbeschrijving:

Inleiding

Vertel: "Vandaag gaan we denken als Walter de wijze uil. Weet je nog hoe hij denkt? Hij kijkt altijd naar voordelen én nadelen voordat hij iets kiest."

Leg uit: "We gaan luisteren naar twee verhalen. Eén verhaal gaat over iemand met heel veel vrienden. Het andere over iemand met één beste vriend."

Vraag: "Wat zijn voordelen? Wat zijn nadelen?" (Leg dit eventueel simpel uit met voorbeelden, zoals "voordeel van regen is dat bloemen groeien, nadeel is dat je nat wordt.")

Hoofdactiviteit

Lees het eerste verhaal voor (veel vrienden).

Stel vragen tussendoor:

"Wat is er leuk aan veel vrienden?"

"Wanneer zou het lastig kunnen zijn?"

Noteer samen op het bord onder "Voordelen" en "Nadelen" de antwoorden.

Lees het tweede verhaal voor (één beste vriend).

Stel opnieuw vragen:

"Wat is fijn aan één beste vriend?"

"Wanneer kan dat minder leuk zijn?"

Noteer opnieuw de voor- en nadelen.

Bespreek de uitkomsten: "Wat valt jullie op? Zijn er meer voordelen of nadelen?"

Laat de kinderen kiezen: "Wat zou jij liever hebben? veel vrienden of één beste vriend?"

Vraag per kind kort waarom: "Waarom kies je dat?"

Afsluiting

Vat samen: "Er is geen goed of fout. Iedereen is anders. Soms wil je veel vrienden, soms is één hele goede genoeg."

Verhaal 1

Emma was vier jaar en had héél veel vriendjes in de straat. Milan, Noor, Sam, Isa, Finn – er waren er zoveel! Elke dag belden er wel kinderen aan. Samen speelden ze in de zandbak, fietsten rondjes, of bouwden een hut van takken. Als Emma viel, hielp er altijd wel iemand haar overeind. En als ze iets niet snapte met knippen of puzzelen, was er vaak een vriendje dat liet zien hoe het moest.

Maar soms was het ook lastig. Op een middag stonden Milan en Noor tegelijk voor de deur. Milan wilde tikkertje doen, maar Noor wilde met de poppen spelen. Emma wist niet wie ze moest kiezen. Ze voelde zich een beetje verdrietig, want ze wilde niemand teleurstellen.

Soms vond Emma het ook druk. Ze wilde even alleen kleuren, maar toen belden Finn en Isa alweer aan. Emma durfde niet "nee" te zeggen, want ze wilde wel lief gevonden worden.

Toen vertelde Emma het aan haar moeder. Die zei: "Echte vriendjes begrijpen het als je soms even niet wil spelen."

De volgende dag zei Emma dat ze even rust wilde. Haar vriendjes knikten: "Oké, tot morgen!"

Emma merkte: veel vriendjes is leuk, maar soms even alleen ook.

Verhaal 2

Lotte was vier jaar en had één beste vriend: Tom. Elke dag speelden ze samen. Ze lachten om grapjes die alleen zij begrepen en wisten precies wat de ander leuk vond. Tom hield van verstoppertje, net als Lotte. En ze bouwden altijd hutten met dekens bij Lotte thuis. Als Lotte verdrietig was, wist Tom haar meteen op te vrolijken. Maar soms was het ook lastig. Op een dag was Tom ziek. Lotte stond alleen op het schoolplein. Ze keek hoe andere kinderen samen speelden, maar ze durfde niet mee te doen. Zonder Tom voelde alles anders.

Een andere keer wilde Lotte knutselen, maar Tom had geen zin. Hij wilde voetballen. Lotte werd boos, maar Tom ook. Ze speelden die dag helemaal niet samen. Dat vond Lotte stom, want ze had niemand anders om mee te spelen.

's Avonds vertelde Lotte dit aan haar papa. Die zei: "Één beste vriend is fijn, maar je mag ook proberen met andere kinderen te spelen."

De volgende dag vroeg Lotte aan Saar of ze samen wilde kleuren. En weet je? Dat was ook heel leuk. Tom bleef haar beste vriend, maar nu durfde Lotte soms ook met anderen te spelen. Dat voelde goed.

